

DIDÀCTICA

**ESTRATÈGIES DIDÀCTIQUES PER AL CONEIXEMENT
DE L'ARQUEOLOGIA: L'ARQUEÒDROM DE LA
UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS**

***DIDACTIC STRATEGIES FOR THE KNOWLEDGE
OF ARCHAEOLOGY: THE ARCHAEODROME OF THE
UNIVERSITY OF THE BALEARIC ISLANDS***

Auba Jaume Lirola
Miquel Amorós Puig
David Javaloyas Molina
Jaume Garcia Rosselló
Universitat de les Illes Balears

Resum: En aquest article expliquem en què consisteix l'Arqueòdrom, una estratègia didàctica amb la qual es pretén que alumnes de secundària adquireixin una sèrie de coneixements que els apropin al món de l'arqueologia i alhora siguin conscients del que suposa el patrimoni arqueològic.

Paraules clau: arqueologia, prehistòria, didàctica, Arqueòdrom, patrimoni.

Abstract: In the present text we explain in what the Archaeodrome consists. A teaching strategy intended for Secondary Education students to succeed in a knowledge of what Archaeology is and in the meantime make them aware of what the Archaeological Heritage means.

Keywords: Archaeology, Prehistory, Didactic, Archaeodrome, Heritage.

Introducció

La didàctica de l'arqueologia prehistòrica, a nivells educatius tant no universitaris com universitaris, requereix una formació des de la pràctica de camp.¹ Aquesta pràctica és imprescindible per conèixer la metodologia arqueològica i valorar-ne el caràcter científic i social.

Per aquest motiu, des de l'àrea de Prehistòria de la Universitat de les Illes Balears ens trobarem amb la necessitat de crear una nova estratègia divulgativa de la tasca arqueològica fora de l'aula sense l'obligació de disposar durant diversos mesos de l'any d'un jaciment arqueològic en procés d'excavació i on els alumnes poguessin formar-se. És per això que durant el curs 2010-2011 decidírem crear un nou pla didàctic semblant al que es duia a terme dins un jaciment arqueològic real però al campus de la UIB; d'aquesta manera hi podíem accedir en qualsevol moment. En un primer instant, aquesta tasca anava destinada exclusivament als estudiants de batxillerat provinents de diverses escoles d'arreu de l'illa i als alumnes que cursaven estudis universitaris d'arqueologia i prehistòria. No obstant això, amb el pas dels anys aquesta activitat s'ha dirigit també a estudiants d'ESO i de primària.

Aquest jaciment simulat (Arqueòdrom) va ser projectat al campus de la Universitat de les Illes Balears per membres de l'àrea de Prehistòria² i

¹ Joan Santacana, «La interrelació entre docència i investigació en arqueologia», *Treballs d'Arqueologia* 4 (1996), p. 8–31; Clayton Fredericksen, «Archaeology out of the Classroom: Some Observations from the Fannie Bay Gaol Field School», *Darwin. Australian Archaeology* 61 (2005), p. 41–47; Antoni Bardabio Novi, Sònia Mañé Orozco, Jezabel Pizarro Barberá, Míriam Vila Caelles, «Una experiència integrada d'educació i investigació prehistòrica. El Camp d'Aprenentatge de la Noguera», *Treballs d'Arqueologia* 19 (2013), p. 105–120.

² Jaume García Rosselló, David Javaloyas Molina, Daniel Albero Santacreu, Manuel Calvo Trias, «El aprendizaje en grupo fuera del aula: los talleres didácticos de Arqueología», *UNIVEST-2011, Girona, recurso on-line* (2011); i David Javaloyas Molina, Manuel Calvo Trias, Jaume García Rosselló, Daniel Albero Santacreu, «Desmontant el Dr. Jones: Didàctica de la prehistòria i l'Arqueòdrom CAMPUS-UIB», *InnovIB. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears* 3 (2013), p. 94–105.

va comptar amb el suport del Vicerectorat d'Estudiants en el marc del Programa d'Orientació i Transició a la Universitat (POTU). En aquest treball ens centrarem especialment en la tasca realitzada entre l'alumnat no universitari, que té molt a veure amb la socialització del coneixement i la docència universitària entre la població de les Illes Balears i entre els futurs alumnes.

Programa d'Orientació i Transició a la Universitat (POTU)

El Programa d'Orientació i Transició a la Universitat, abans POTU i a partir de 2017 conegut com a PortUIB, neix l'any acadèmic 2003-2004 arran d'un conveni específic de col·laboració entre el Govern de les Illes Balears i la Universitat de les Illes Balears amb la finalitat principal de facilitar la incorporació de nous alumnes a la Universitat mitjançant la difusió de la importància de la formació superior entre els alumnes de l'educació secundària i les seves famílies, així com millorar les relacions entre l'educació secundària i la Universitat (facultats, escoles, serveis, seus universitàries i centres adscrits).

Per complir els seus objectius, el PortUIB desenvolupa un pla d'actuació, tant als centres educatius de tots els indrets de les Illes Balears com també al campus i a les seus universitàries, i que està aglutinat amb el nom de SeràsUIB. Entre aquestes activitats, s'organitzen xerrades adreçades a estudiants de 4t d'ESO, batxillerat, CFGS i més grans de 25, 40 i 45 anys, així com també a pares i mares; s'obren les portes de la UIB (el campus i les seus), amb les anomenades «Jornades de portes obertes» i s'organitzen trobades amb famílies i amb més grans de 25, 40 i 45 anys, campus d'estiu, tallers, olimpíades i concursos, entre altres.

A més, perquè el futur alumne trobi respostes als seus dubtes sobre el seu futur acadèmic i professional, valorant la diversitat dels seus interessos, capacitats i motivacions, el PortUIB disposa del servei d'orientació personalitzada, un servei totalment gratuït que orienta de manera personalitzada el futur alumnat de la UIB.

Per tal de motivar l'alumnat de primària, existeixen «La Universitat dels nins i de les nines» a Mallorca, «La Universitat dels boixos i les boixes» a Eivissa i «La Universitat dels fillets i les filletes» a Menorca, on s'organitzen activitats per animar els més petits a seguir la formació acadèmica i transmetre'ls l'atractiu i la importància d'instruir-se i cursar estudis superiors.

També duen a terme activitats en què l'alumnat dels centres educatius participa de manera activa, mitjançant la realització de pràctiques al laboratori Demolab de la Facultat de Ciències i al laboratori Demotec de l'Escola Politècnica Superior i simulacions d'excavacions a l'espai Arqueòdrom, situat a l'aire lliure devora Son Lledó, al campus universitari.

Una dada que pot evidenciar la importància del PortUIB és que s'ha aconseguit arribar, de mitjana, en els darrers anys a uns 73.000 participants, entre estudiants, professorat, pares i mares i societat en general. A pesar de la situació provocada per la covid, el Programa no ha deixat de ser un referent per al món educatiu de les Illes Balears, i ha realitzat moltes de les seves activitats i recursos en format virtual.

Estratègia didàctica

Amb aquesta activitat el que es pretén principalment és difondre entre l'alumnat universitari i no universitari quines són les tasques que es duen a terme a l'hora de realitzar una excavació arqueològica. L'arqueologia sovint és percebuda per la societat com una disciplina amb un alt component exòtic i romàntic, i la possibilitat de simular una excavació arqueològica per part de l'alumnat permet posar en valor el paper social i el caràcter científic de la disciplina (Javaloyas et al. 2013).

Des del punt de vista didàctic, s'han dissenyat estratègies flexibles amb la finalitat d'ajustar-se als diversos nivells educatius que presenta l'alumnat, des de primària fins a postgrau. Especialment es pretén fomentar el desenvolupament d'activitats educatives no reglades dins l'àmbit de formació complementària que ofereix la universitat a l'alum-

nat no estrictament universitari. A la vegada, i de manera complementària, els futurs arqueòlegs i historiadors tenen la possibilitat de conèixer la metodologia arqueològica abans de graduar-se.

En què consisteix l'Arqueòdrom?

Es tracta d'una experiència docent realitzada fora de l'aula en què els alumnes han d'aprendre quines són la metodologia i la praxis arqueològiques. El taller didàctic consisteix en la participació per part dels alumnes de secundària amb l'ajuda dels monitors en una excavació arqueològica simulada. Com s'ha esmentat anteriorment, s'ha habilitat un espai en el campus de la Universitat en el qual s'ha recreat un jaciment arqueològic simulat, dissenyat perquè, en un ambient controlat, l'escolar es pugui confrontar a algunes realitats de la pràctica arqueològica en una excavació, sense afectar negativament el patrimoni arqueològic.

A l'Arqueòdrom comptem amb un total de sis inhumacions en fossa, cada una especialment dissenyada perquè els alumnes puguin extreure hipòtesis diferents. En primer lloc, cal fer esment de la quantitat d'unitats estratigràfiques (UE) que presenta cada fossa, un total de quatre UE, de colors i textures diferents. Col·locades de menor a major cronologia, trobem: terra marró clar, arena, pedres volcàniques i terra negra; i a aquestes quatre UE s'ha d'afegir la unitat negativa, que és com queda la fossa un cop se n'ha extret tota la terra. És important destacar que aquestes UE no es troben completament superposades unes sobre les altres, sinó que intentem que es recolzin, omplin, tallin, se superposin, etc. unes amb les altres, com si d'un jaciment real es tractés. D'aquesta manera, es podria arribar a crear una matriu Harris.³

³ Edward Harris, Emili Junyent, *Principios de estratigrafía arqueológica*. Barcelona: Crítica, 1991.

Figura 1. Moment de l'excavació en què es poden observar dues UE diferents. Font: Arqueòdrom.

Figura 2. Moment de l'excavació d'una fossa que conté un esquelet. Font: Arqueòdrom.

Pel que fa al contingut de cada fossa, comptem amb tres cavitats, les quals contenen tres rèpliques d'esquelets complets, a excepció dels cranis i diverses peces de ceràmica estratègicament col·locades a diferents UE. En segon lloc, trobem una quarta fossa, la qual conté els tres cranis dels esquelets anteriorment esmentats, col·locats al voltant d'una gerra policromada i coberts per una llosa, a més de comptar amb diverses peces de diferents ceràmiques a altres UE. Seguidament, comptem amb una fossa que conté el cap d'un cavall envoltat de petites lloses i cobert per una llosa major amb restes de carbó i petites peces de ceràmica. I finalment, la fossa darrera i més recent que trobem és la que conté una urna amb una incineració i peces de ceràmica al seu voltant.

Com a alternativa per als dies de pluja, l'equip va idear una nova estratègia divulgativa a través del que es coneix com «Bossa de fems». L'activitat consisteix a simular el rebuig que es podria lligar a una determinada persona, persones o famílies. Els alumnes compten amb unes fitxes on cataloguen tots els objectes que han anat extraïent de les bosses, per aconseguir formular una hipòtesi sobre el

que hi podria haver darrere aquest fems.⁴ Aquesta activitat segueix la filosofia didàctica de l'Arqueòdrom i d'alguna manera ens permet demostrar com les nostres pròpies famílies podrien ser estudiades pels arqueòlegs del futur a partir de les nostres deixalles.

Qui forma l'equip de l'Arqueòdrom?

Des que l'Arqueòdrom esdevingué una activitat destinada a estudiants de secundària, era necessari comptar amb un equip de monitors i monitores que s'encarreguessin de dur a terme les explicacions prèvies a l'excavació, així com d'acompanyar el grup d'alumnes a l'hora de realitzar la praxis arqueològica. Actualment l'Arqueòdrom compta

⁴ David Javaloyas Molina, Manuel Calvo Trias, Jaume García Rosselló, Daniel Albero Santacreu, «Desmuntant el Dr. Jones: Didàctica de la prehistòria i l'Arqueòdrom CAMPUS-UIB», *InnovIB. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears* 3 (2013), p. 94–105.

amb un total de sis tombes, cada una de les quals pensada perquè hi intervinguin cinc alumnes. Per tant, l'activitat ha estat ideada perquè hi participin un màxim de 30 alumnes dirigits per un total de sis monitors. Els sis instructors són alumnes de la UIB que pertanyen a graus humanístics o de l'àmbit de l'educació (la gran majoria provenen del grau d'Història i, en menor mesura, del d'Història de l'Art).

Com es duu a terme l'activitat?

L'activitat està integrada principalment per tres ítems (explicació prèvia, excavació i exposició de resultats/conclusions), que són essencials perquè la tasca arqueològica es desenvolupi de manera correcta i s'obtinguin uns resultats finals òptims. La tasca està pensada per tenir una durada de quatre hores, tot i que en moltes ocasions s'ha de ser flexible amb els horaris de cada centre i depenent de quin és el mitjà de transport que utilitzen per desplaçar-se.

1. Primerament es duu a terme una explicació relacionada amb tot el que envolta l'arqueologia dirigida als alumnes de secundària, la qual té una durada de 30 minuts.

La primera tasca que els monitors realitzen un cop els alumnes arriben al campus és la presentació de l'activitat i la formulació d'una sèrie de preguntes que permeten saber quin és el grau de coneixement que tenen els estudiants sobre arqueologia, a més de servir com a primera presa de contacte amb ells, ja que el que es pretén és que siguin els alumnes qui responguin a les qüestions i no es converteixi en un discurs monòton i avorrit del monitor. En aquest qüestionari s'intenta abastar un ampli ventall de temes i termes relacionats amb l'arqueologia. A continuació s'exposen una sèrie de preguntes i les possibles respostes que haurien de contestar els alumnes de secundària:

— **Què és l'arqueologia?** És una ciència auxiliar de la història que ens permet conèixer com eren les societats del passat a partir de l'estudi de les restes materials.

— **Quins períodes estudia l'arqueologia?** Tot i que l'arqueologia és la principal font per estudiar la prehistòria, ja que no comptaven amb documentació escrita, també pot estudiar els altres períodes de la història: edat antiga, edat mitjana, edat moderna i edat contemporània.

Figura 3. Explicació introductòria als alumnes per part dels monitors. Font: Arqueòdrom.

— **Els arqueòlegs estudien els dinosaures?** Qui són els encarregats d'estudiar-los? No. Els paleontòlegs, no els arqueòlegs.

— **Creieu que tots els jaciments arqueològics es troben soterrats?** No, un jaciment arqueològic no necessàriament s'ha de trobar sota terra; un exemple en són les piràmides, les taules, els talaiots, el Colosseu, etc.

— **Quants de quilòmetres quadrats creieu que té Mallorca aproximadament?** 3.500 quilòmetres quadrats.

— **Quants de jaciments creieu que hi ha a Mallorca *grosso modo*?** 3.500 jaciments, però això no significa que existeixi un jaciment per quilòmetre quadrat. Hem de pensar que vivim a una illa i que la gran majoria de jaciments es trobaran en major part distribuïts a les zones costaneres.

— **Què es fa amb els materials extrets d'un jaciment?** En primer lloc, els fem dins bosses, on s'especifica a quin punt en concret o unitat estratigràfica (UE) s'han trobat; seguidament, els portem al laboratori, on es netegen amb aigua i un raspall o bé amb un pinzell, segons el material del qual estan composts. Un cop netejats, els passem a siglar, és a dir, marcar aquella peça amb un codi que ve donat pel museu amb l'any en què aquella peça va ser extreta del jaciment, el número de l'excavació que ha sol·licitat un número de sigla, el número d'UE a la qual pertany i el número de catalogació que li ha tocat segons la fitxa d'inventari. Seguidament, la peça pot ser o no restaurada i posteriorment exposada a un museu. Ara bé, tan sols aquelles peces que han pogut ser més d'un 60% remuntades o que tenen un especial valor seran exposades als museus. Finalment, es procedeix a l'estudi i la difusió dels resultats.

— **Els arqueòlegs treballen sols o en equip?** Els arqueòlegs treballen en equip, acompanyats de voluntaris i d'altres professionals com antropòlegs, forenses, geògrafs, historiadors de l'art, científics etc.

— **Sabeu en què consisteix l'espoli arqueològic?** La paraula *espoli* és sinònim de *robatori*. Hem d'anar amb molta cura amb les peces i objectes

que puguem trobar. Les restes arqueològiques ens pertanyen a tots, no ens les podem quedar. És per això que, si trobem alguna resta arqueològica, l'hem de portar a l'ajuntament del nostre poble o ciutat, al museu més proper, a la policia o a alguna persona que coneguem que sàpiga què fer amb la peça.

A continuació, amb l'ajuda de dues imatges, s'ensenya als alumnes quins són els principis d'excavació arqueològica que hauran de tenir en compte a l'hora de dur a terme l'activitat. Amb un dibuix que simula un fossa a la terra i està dividit en colors expliquem en primer lloc què és una unitat estratigràfica, a la qual nosaltres direm «UE», que no és més que una capa de terra antropològica que es diferencia de les altres pel color, els materials i les textures que la formen. Cada color representa una UE i alhora dues variables: la temporal (eix vertical) i l'espacial (eix horitzontal). La variable temporal ens informarà de l'antiguitat de la peça d'una manera relativa: tan sols sabrem que una peça és més antiga que una altra segons el nivell o estrat en què es trobi, com més profunda es trobi més antiga serà. D'altra banda, la variable espacial ens ubica la peça a l'espai.

L'altra imatge presenta un dibuix del plànol d'una casa en la qual cada estança està indicada, i això ens serveix per explicar la gran importància que té dur a terme una correcta praxi arqueològica a l'hora de senyalitzar idòniament el punt concret en el qual es troba una peça. Per exemple, si els arqueòlegs d'un futur excavessin a casa nostra i trobessin una olla o una cullera a la cuina i no especifiquessin el lloc en el qual ha estat trobada, en aquest cas la cuina, podríem pensar que ha estat trobada al bany i podríem interpretar de manera incorrecta la funció d'aquests dos estris que serveixen per cuinar.

2. Un cop s'ha realitzat aquesta explicació introductòria, es passa a fer grups de cinc alumnes per tomba. Seguidament es procedeix a realitzar el dibuix arqueològic, a excavar les fosses prèviament reconstruïdes pels monitors i a emplenar les fitxes de cada UE.

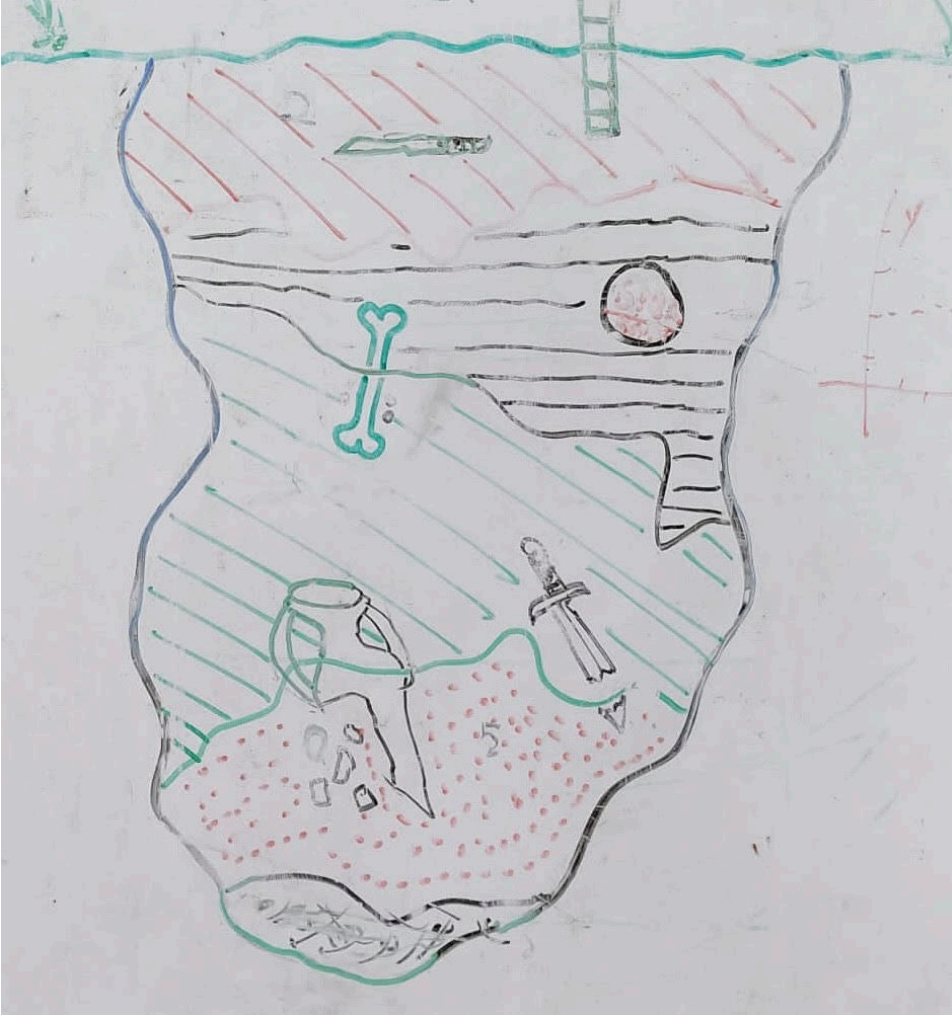

Figura 4. Dibuix que presenta diferents UE. Font: Arqueòdrom.

Figura 5. Grup d'alumnes realitzant el dibuix arqueològic amb l'ajuda d'un monitor. Font: Arqueòdrom.

Abans de començar l'excavació pròpiament dita, s'exposen els instruments que normalment utilitzen els arqueòlegs per excavar: dues catalanes, dues escombres, dos pinzells i dos recollidors, que ajudaran a ficar la terra dins les senalles, i un garbell, on es dipositarà la terra extreta de la fossa. A més, cada grup disposa d'unes capses que contenen els estris necessaris per realitzar el dibuix arqueològic sobre un full de paper mil·limetrat, entre els quals es troben els dos claus per enganxar-hi el metre enrotllable, un metre per mesurar les distàncies del centre cap als extrems i un pes que servirà per mesurar la profunditat.

D'altra banda, s'ha de documentar tota la tasca que es duu a terme. Per això, els alumnes disposen de fitxes de cada UE que hauran d'emplenar segons el color i els materials que presenta aquella

UE. També tenen unes altres fitxes que s'emplenen en relació amb el cos que han trobat un cop ja s'ha excavat el jaciment, en el qual s'especifica la postura en la qual es trobava el cos, les parts que presenta o les que hi falten; també intenten descobrir quin és el sexe de l'esquelet i quina edat podria tenir. Aquesta part, que té una durada d'unes dues hores, és la més llarga i la més complexa, ja que no sols es tracta d'extreure la terra i emplenar les fitxes, sinó que ho han de fer amb cura i precisió, com si d'una excavació arqueològica real es tractés. D'aquesta manera es fomenta el treball en equip i s'obliga a repartir-se per torns la tasca, a fi que tots puguin fer de tot.

Figura 6. Alumne emplenant la fitxa de la UE. Font: Arqueòdrom.

Figura 7. Moments de l'excavació per part dels alumnes. Font: Arqueòdrom.

Figura 8. Moments d'excavació per part dels alumnes.
Font: Arqueòdrom.

3. A continuació es procedeix a extreure una hipòtesi entre els integrants de cada grup en relació amb el que han trobat i amb l'ajuda dels monitor. Les conclusions són posteriorment exposades davant els companys dels altres grups i aquests alhora poden plantejar les preguntes que trobin oportunes. Aquesta és una de les parts més importants en qualsevol excavació arqueològica, ja que és aquí on es posen en comú les idees que s'han anat extraient al llarg de la tasca arqueològica.

4. Finalment els alumnes i els professors acompanyants emplenen una enquesta amb l'objectiu de conèixer el grau de satisfacció i la valoració d'algunes estratègies educatives aplicades.

Figura 9. Grup d'alumnes extraient unes conclusions amb l'ajuda del monitor. Font: Arqueòdrom.

L'enquesta de satisfacció de l'activitat està composta per quatre qüestions principals, que poden ser valorades de l'1 al 4, i dues qüestions en les quals es demana què és el que més i el que menys els ha agradat de l'excavació. D'aquesta manera, el que intentem és millorar l'activitat

de cara a un futur. Els resultats obtinguts grosso modo són sempre positius. Un cop s'han realitzat totes aquestes tasques, es procedeix a prendre una fotografia del grup visitant i penjar-la a la web de la UIB.

Taula 1. Qüestionari que emplena l'alumnat un cop finalitzada l'activitat.

Qüestió	Valoració
1. T'han semblat interessants les pràctiques?	1 2 3 4
2. T'ha agradat la manera de preparar i realitzar les pràctiques?	1 2 3 4
3. T'han ajudat els monitors i les monitores a desenvolupar les pràctiques i a resoldre els teus dubtes?	1 2 3 4
4. El lloc de realització de les pràctiques i el material utilitzat t'han semblat adequats?	1 2 3 4

Figura 10. Fotografia d'un grup d'alumnes procedents de l'IES Son Pacs.

Font: Arqueòdrom.

Reflexions finals

Al llarg d'aquests anys s'ha pogut constatar que l'Arqueòdrom ha tingut un alt grau d'acceptació per part de la comunitat escolar. Any rere any l'interès per aquesta activitat ha anat en augment i això es pot comprovar en el gran nombre d'inscripcions dels centres educatius. Aquest fet ha obligat a fer créixer les instal·lacions de l'Arqueòdrom i el nombre de fosses. És tan gran l'atractiu que genera aquesta activitat que, malgrat la pandèmia i les restriccions en l'àmbit educatiu, les escoles i els instituts han fet un gran esforç a l'hora de mantenir en actiu aquesta experiència docent durant el curs escolar 2020-2021.

Per què produeix tanta expectació? L'objectiu d'aquesta activitat és generar un equilibri entre aprenentatge i entreteniment. D'aquesta manera, el que s'aconsegueix és que els alumnes abandonin l'àmbit formal educatiu que es desenvolupa a les aules, on l'aprenentatge es fonamenta bàsicament en continguts teòrics, i alhora complementin o aprenguin nous coneixements sobre la prehistòria i l'arqueologia. Els continguts que s'imparteixen es tracten amb el major rigor acadèmic, però a l'hora d'aplicar-los ens adaptem a l'especificitat d'un públic concret, en aquest cas els alumnes de secundària. Amb això s'aconsegueix que l'alumnat estigui més receptiu i participi en les tasques que ofereix l'activitat de l'Arqueòdrom. Així doncs, els alumnes gaudeixen de dur a terme una activitat a l'aire lliure que fomenta el treball en equip i permet que es relacionin entre ells. A més, l'estudiant adquireix un major protagonisme, és a dir, passa de ser un subjecte passiu a ser un subjecte actiu en adoptar el rol d'un arqueòleg professional.

Les enquestes han estat un punt de referència a l'hora de continuar o modificar les estratègies educatives dutes a terme. Gràcies a aquestes enquestes es pot conèixer el grau de satisfacció dels alumnes i els professors que visiten l'Arqueòdrom. En termes generals, tant professors com alumnes acaben gratament satisfets; en destaquen dos aspectes positius, que són el moment de l'excavació i la tasca duta a terme pels monitors.

D'altra banda, s'ha de valorar la feina realitzada pels monitors i el que suposa per a ells participar

en l'Arqueòdrom. Aquesta activitat és enriquidora des del punt de vista formatiu per als estudiants de grau i postgrau perquè permet, com en el cas dels alumnes de secundària, sortir de l'àmbit formal de l'aula i aprendre a través del treball de camp. D'aquesta manera, els usuaris que visiten l'Arqueòdrom no són els únics que adquireixen un aprenentatge. En el cas dels monitors, aconseguen una millor experiència en l'àmbit de la divulgació, la docència i el patrimoni arqueològic. Per tant, el projecte Arqueòdrom es pot considerar una activitat atractiva i enriquidora tant per als usuaris que la realitzen com per als encarregats d'impartir-la. Senzillament, es tracta d'un espai participatiu on es deixa de banda l'aprenentatge més formal per desenvolupar-ne un altre de més entretingut, divertit i a la vegada fructífer.

Bibliografia

- Antoni Bardabio Novi, Sònia Mañé Orozco, Jeza-bel Pizarro Barberá, Míriam Vila Caelles, «Una experiència integrada d'educació i investigació prehistòrica. El Camp d'Aprenentatge de la Noguera», *Treballs d'Arqueologia* 19 (2013), p. 105–120.
- Clayton Fredericksen, «Archaeology out of the Classroom: Some Observations from the Fannie Bay Gaol Field School», *Darwin. Australian Archaeology* 61 (2005), p. 41–47.
- Jaume García Rosselló, David Javaloyas Molina, Daniel Albero Santacreu, Manuel Calvo Trias, «El aprendizaje en grupo fuera del aula: los talleres didácticos de Arqueología», *UNIVEST-2011, Girona, recurso on-line* (2011).
- Edward Harris, Emili Junyent, *Principios de etnografía arqueológica*. Barcelona: Crítica, 1991.
- David Javaloyas Molina, Manuel Calvo Trias, Jaume García Rosselló, Daniel Albero Santacreu, «Desmontant el Dr. Jones: Didàctica de la prehistòria i l'Arqueòdrom CAMPUS-UIB», *InnovIB. Recursos i Recerca Educativa de les Illes Balears* 3 (2013), p. 94–105.
- Joan Santacana, «La interrelació entre docència i investigació en arqueologia», *Treballs d'Arqueologia* 4 (1996), p. 8–31.